

HVILKEN KLASSE SKAL STYRTES I AFGRUNDEN?

REPLIK TIL ARTIKLEN: HVEM PLYNDRER STATEN?

Allan Andreassen og Tyge Kjær

I denne korte kommentar er det ikke muligt for os at gå ind på alle de områder, som berøres i artiklen »*Hvem plyndrer staten?*«, som er en kritik af vores artikel i Kurasje nr. 25 (»Arbejderklassens situation og den statslige krisepolitik«). Vi skal give en generel kommentar til kritikken og tage nogle problemstillinger op, som vi anser for centrale.

Den kritik, som Mogens Holm og Arne Kurdahl (MH/AK) fremfører i artiklen, opdeles i tre adskilte problemområder med tilnærmelsesvis følgende konklusioner: vores undersøgelse er en utilstrækkelig undersøgelse af arbejderklassens reproduktionsvilkår,¹ en utilstrækkelig analyse af årsagerne til den kapitalistiske krise,² og en utilstrækkelig behandling af de statslige politikområder.³ Vi medgiver gerne, at vi hverken undersøger arbejderklassens reproduktionsvilkår i almindelighed, den kapitalistiske krisens historiske specifikke årsager, eller samtlige statspolitikker, og da slet ikke dem, som MH/AK har forkærlighed for – arbejdsmarkedspolitikken og socialpolitikken. Vores under-

1. I artiklen redegør MH/AK for de aspekter som begrebet arbejderklassens situation må indeholde. Det er uden forskel alle aspekter, som omhandler statens virkninger på arbejderklassens situation. Vi er uenige i betragtningensmåden og mener, at det vil føre til en forståelse af »arbejderklassens situation« som noget, der primært kan fikseres til statspolitikkerne. Jvf. *Hvem plyndrer staten?*, Kurasje nr. 26 s. 121f.
2. Vi behandler ikke den kapitalistiske krise, kun resultaterne af dens gennemslag, nemlig faldende beskæftigelse og den heraf følgende reduktion i totalprofitmassen. Indvendingerne går især på nødvendigheden af at inddrage kvalitative forhold ved krisen; det kan være rimeligt, hvis det drejer sig om at analysere krisens differentierede gennemslag og det videre forløb under krisen. Men MH/AK har tydeligvis vanskeligt ved at acceptere, at årsagen til kapitalistisk krise er et rent kvantitativt spørgsmål, nemlig et spørgsmål om forholdet mellem totalprofitmassen og den udlagte total kapital. Jvf. *Hvem plyndrer staten?*, op. cit., s. 127f.
3. Det, der kritiseres er især, at vi i analysen ikke inddrager en række forskellige statspolitikker; jvf. f.eks. *Hvem plyndrer staten?*, op. cit., s. 125f. I den efterfølgende redegør vi for, hvorfor det ikke er muligt at tage udgangspunkt hverken i bestemte statspolitikker eller intentionerne bag disse politikker.

søgelse indskrænker sig til en analyse af det materielle grundlag for den statslige krisepolitik, d.v.s. de historisk givne rammer for krisepolitikken, udviklingen i krisepolitikken, og *de problemer, som den statslige krisepolitik umiddelbart stiller arbejderklassen overfor.*

MH/AK's kritik former sig i hovedsagen som en kritik af det, der *ikke* behandles, og er langt mindre en kritik af det, som faktisk er emnet for undersøgelsen og som faktisk behandles. Det er et resultat af den kritikform, der anvendes. Kritikken formuleres nemlig som en *ingrediens-diskussion* efter recepten: når du talen er om arbejderklassens situation, om krisen og om staten, hvad skal der så medtages i undersøgelsen *indenfor hvert* af områderne? MHAK vil tilsyneladende kræve behandling af alle problemstillinger på én gang som parallelundersøgelser, og under ikke sig selv den mindste strukturering af undersøgelsesfeltet – med mindre det er helt forskellige undersøgelsesfelter, som vi henholdsvis MH/AK taler om.⁴

I enhver realanalyse, hvormed vi mener en begrebsliggørelse af den umiddelbart fremtrædende historie, består hovedproblemstillingen netop *ikke* i analysens ingredienser, men i *struktureringen af analysen*. Man kan ikke gå vilkårligt i gang med en realanalyse, og man kan langt mindre strukturere en given analyse ud fra en lang række af teoretiske begreber;⁵ analysen må struktureres ud fra de udviklingssammenhæng, som fremstår som betydningsfulde i den historiske proces, som er til undersøgelse. Analysens strukturering er et spørgsmål om analysens udgangspunkt, dens evne til at *opsøre* indre sammenhænge og *fremstille* den samlede undersøgte historie; struktureringsdiskussionerne må derfor føres i forhold til den faktiske historiske udvikling, d.v.s. dels til dens umiddelbare fremtrædelser og dels til disse fremtrædelsers indre lovmæssigheder. Vi skal prøve at belyse det nærmere i forhold til det, der er vores undersøgelsesfelt.

4. Det strukturerende for MH/AK's kritik er uden tvivl et efter vores opfattelse kritisabelt begreb for arbejderklassens situation. Vores undersøgelsesfelt er ikke arbejderklassens situation, men derimod den statslige krisepolitik og krisepolitikken virkninger på arbejderklassens situation. Arbejderklassens situation er imidlertid langt fra bestemt alene ud fra den statslige krisepolitik; jvf. eksempelvis behandlingen heraf i *Allan Andreassen, Søren Kerndrup og Tyge Kjær: Løssystemer i krisen; Kurasje nr. 19/20, s. 47-93*. MH/AK's kritik efterlader det generelle indtryk, at de kritiserer noget andet end det artiklen handler om.

5. MH/AK skriver, at »... der langt fra (er) opnået en klarhed om betydningsindholdet af en lang række af de teoretiske begreber, der danner fundamentet i denne analyse, ligesom det ikke er entydigt, hvilke aspekter af og hvordan de empiriske realiteter skal medtages«, man skal derfor være forsigtig med »den rækkevidde man tildeler sine teoretiske begreber og sine historiske og empiriske kategoriseringer«, *Hvem plyndrer staten?*, op. cit., s. 120. Som det fremgår af det efterfølgende er vi uenige i denne implicitte formulering af forholdet mellem empiri og teori.

Som tidligere nævnt er vores undersøgelsesfelt den statslige krisepolitik og dens virkninger på arbejderklassen. Ved en undersøgelse af den statslige krisepolitik er det ikke muligt at tage udgangspunkt i hverken de erklærede eller skjulte intentioner vedrørende den førte krisepolitik.

Krisepolitikken kan ikke opfattes som et særligt politikfelt, men er snarere en systematisk ændring i en række politikfelter, som forud for krisen har haft andre, specifikke funktioner, betinget af og knyttet til de daværende akkumulationsforhold. Statslig krisepolitik bliver på denne måde et spørgsmål om et ændret forhold mellem stat og kapital, mellem statspolitikkerne og kapitalakkumulationen. Det viser sig iøvrigt, at krisepolitikken begynder med få funktionsområder, og efterhånden udstrækkes til en lang række områder, som traditionelt ikke opfattes som krisepolitik.

Krisepolitikken vil – under dens gennemsættelse og udvidelser – derfor kunne spores i en lang række politikfelter. Her overfor bliver det centrale spørgsmål: hvilke områder eller politikfelter er strukturerende for krisepolitikken, d.v.s. hvilke politikfelter tegner forvandlingen af forholdet mellem stat og kapital under krisen?

Dette spørgsmål kan besvares ved at analysere statsapparatets placering i forhold til den på kapital beroende udbytning. Det viser vi først i artiklen gennem en analyse af statsapparatets placering i forhold til de historisk givne produktions- og distributionsforhold, d.v.s. en indplacering af statsapparatet i forhold til distributionskategorierne løn, profit og skat, som samtidig er en påpegning af, hvorpå statsapparatets klassekarakter beror, og hvorfor det ikke fremtræder direkte, men formidles gennem de tilsyneladende klasseløse prisrelationer. Skatten – uanset dens form – har sin oprindelse i profitten, som placerer statsapparatet entydigt i forhold til de kapitalistiske udbytningsforhold. Det sammen med nogle specifikke træk ved det danske statsapparat åbner op for *to principielt forskellige mulige former for krisepolitik på kapitalens grundlag*.

Som følge heraf undersøger vi nøjere de to logiske muligheder for en statslig krisepolitik, som *enten* består i en ændring af profitmassens delingsforhold mellem stat og kapital, hvor de væsentligste midler er skattelettelse og en hertil hørende indkomstpolitik, *eller* består i en forøgelse af totalprofitmassens størrelse gennem en statslig induceret forøgelse af udbytningsgraden, hvor de væsentligste midler er sænkning af reproduktionsniveauet for overskudsbefolkningen.

Slutteligt analyseres den faktisk udvikling i den statslige krisepolitik, som opfattes som »et *sammenfattende resultat* af de materielle betingelser for kapital, stat og arbejderklassens ageren under de givne historiske omstændigheder«. ⁶

6. *Arbejderklassens situation og den statslige krisepolitik*, Kurasje nr. 25, s. 111.

Det betyder, at den statslige krisepolitik faktisk udvikling ikke forstås som en logisk given størrelse; rammerne er givet gennem statsapparatets specifikke indplacering i den samfundsmæssige reproduktion, men den faktiske krisepolitik forstås som resultat af de klassebevægelser, som forekommer i perioden. I analysen ser vi bort fra disse klassebevægelser på den måde, at vi ikke inddrager de konkrete klassebevægelser i undersøgelsen, men derimod bevægelsernes resultater.

På baggrund heraf kan der skitseres to faser i den statslige krisepolitik; den første fase fra krisegennemslaget og frem til 1978-79, som går på et ændret delingsforhold af profitmassen mellem stat og kapital. Den anden fase indledes i 1978-79, og sigter på at forøge totalprofitmassen gennem en statslig induceret forøgelse af udbytningsgraden. Den første fase i krisepolitikken er den mindst omfattende set i forhold til de politikfelter, som er indblandet; den lader en række af de politikfelter, som er struktureret efter den intensive kapitalakkumulationsfase, uberørt; medens den anden fase i krisepolitikken i så henseende er betydeligt mere omfattende, idet dens gennemsættelse fører til og vil føre til en forvandling af langt de fleste politikfelter; denne krisepolitik vil resultere i et kvalitativt andet forhold mellem statspolitik og kapitalakkumulation.

Hvad betydning har krisepolitikken for arbejderklassens situation? MH/AK stiller spørgsmål ved, »... hvorvidt man rimeligt omfattende kan bestemme arbejderklassens situation gennem empiriske mål og teoretiske begreber om udbytningsrate og profitfordeling«. ⁷

Arbejderklassens situation som følge af den statslige krisepolitik fastlægges ingenlunde ud fra disse mål. Som det fremgår klart af artiklen anvendes de empiriske størrelser til at fastlægge krisepolitikens udviklingsforløb. Vi belyser ikke arbejderklassens reproduktionsbetingelser ud fra en »løn-økonomisk helhedsbestemmelse«, således som det hævdes; ⁸ men derimod ud fra den statslige krisepolitikens virkninger på forskellige dele af arbejderklassen. Disse virkninger består i følgende: krisepolitikken i første fase fører gennem indkomspolitikken som et nødvendigt tilbehør til skattelettelsen – til en konfrontation med arbejderklassens beskæftigede del. Krisepolitikken i anden fase fører til en konfrontation med arbejderklassens ubeskæftigede del. Afhængig af den del af arbejderklassen, krisepolitikken rettes imod, vil den – hvis den kan gennemsettes – fremtvinge et umiddelbart fald i reproduktionsomkostningerne for den

7. *Hvem plyndrer staten?*, op. cit., s. 121. Tilsvarende formuleringer med de samme misforståelser af artiklens fremgangsmåde findes flere steder hos MH/AK, jvf. f.eks. s. 124. Angående det empiriske materiale, dets grundlag og dets anvendelse henvises til *Allan Andreassen, Flemming Bahner, Bo Elling, Søren Kernstrup og Tyge Kjær: Realanalyse og den materialistiske historieopfattelse*, Kurasje nr 26, s. 7-46.

8. *Hvem plyndrer staten?*, s. 123.

beskæftigede henholdsvis den ubeskæftigede del. *Det er på denne måde, vi mener at belyse de væsentlige virkninger af den statslige krisepolitik på arbejderklassens situation.* Det er indlysende og også understreget i artiklen, at arbejderklassens situation ikke primært er et spørgsmål om den statslige krisepolitik, men derimod et spørgsmål om kapitalens virkninger på arbejderklassen, formidlet gennem den voksende reservearmé – i forhold til hvilken den statslige krisepolitik kun kan have en forcerende og almengørende virkning. Det er det, vi belyser ved at vise, hvordan den statslige krisepolitik gennemføres eller forsøges gennemført.

I artiklen slutter MH/AK af med nogle politiske betragtninger, hvor vi har svært ved at følge dem. Vi ser intet relevant politisk perspektiv i at stille spørgsmålet om, *hvem der plyndrer staten.* Et sådant spørgsmål er kun relevant, hvis man går ud fra, at den borgerlige stat er en klasseneutral instans, som den ene eller anden klasse kan plyndre. Som påpeget i vores artikel er statsapparatet en integreret del af det kapitalistiske samfund; dens eksistens forudsætter udbytningen og dens funktioner er knyttet til sikring af udbytningsforholdene. Det politisk relevante spørgsmål burde snarere stilles således: hvilken klasse styrtes i afgrunden?

Når de borgerlige hævder, at »vi« befinder os på randen af afgrunden, er det forkert. Spørgsmålet er, hvilken klasse der befinder sig på randen af afgrunden, og hvilken klasse der bliver styrtet i afgrunden: er det borgerskabet eller er det arbejderklassen? Den statslige krisepolitik's klassekarakter er klar nok!⁹

9. MH/AK's politiske opfattelse af staten kan føres tilbage til, at de opfatter staten, som en størrelse, »der primært eksisterer i sine omfordelinger«, som en omfordelerstat. Det er overhovedet en sådan opfattelse af den borgerlige stat, vi kritiserer i anden afsnit i artiklen, jvf. *Arbejderklassens situation og den statslige krisepolitik*, op.cit., s. 84-101.